

Vergifnis

Prof. P. Verster

Synopsis

Forgiveness

What are the essential elements of forgiveness and how should forgiveness be understood? Forgiveness is only possible if it is seen from the perspective of God absolving the sinner. In the Old Testament, it is clear that God makes forgiveness possible. In the New Testament, Jesus not only commands his followers to live a life of forgiveness, He also prays for those who yielded Him to the cross. The Bible clearly stipulates that forgiveness among people is possible in the light of Christ's vicarious death. The common human condition means that everyone, without exception, is guilty of sin. Restitution should not be a precondition for forgiveness, but can be agreed upon. Very serious crimes can only be forgiven by the grace of God, which also creates the possibility of forgiveness for the unbeliever.

1. Inleiding

Die betekenis van vergifnis word feitlik altyd dringend bevraagteken in tye van oorlog, onrus of revolusie. Wanneer mense ernstige misdade pleeg, tree die kwessie van herstel net so dringend na vore. Is dit noodsaaklik om te vergewe en wat is die aard van vergifnis? Moet daar vergewe word selfs voordat 'n persoon om vergifnis vra? Het vergifnis altyd te doen met restitusie, en kan die persoon wat meen dat hy/sy verontreg is restitusie eis van diegene wat teenoor hom/haar oortree het?

Beteken vergifnis nie dat mense wat die sonde deel in hierdie wêreld, wat almal saam skuldig voor God staan, alleen maar by God vergifnis kan vind, en nooit eintlik vergifnis van mekaar kan eis nie? En dat mense teenoor mekaar hulle sonde en gelyke aandeel in die sonde van die wêreld moet erken nie? Is dit moontlik dat 'n mens wel in hierdie wêreld kan vergewe wanneer ernstige oortredinge teen jou gepleeg is? Dit is vrae wat verdien om indringend bespreek te word.

2. Metodologie en probleemstelling

Jones (1995:279-302) verduidelik die ingewikkelde en komplekse saak van vergifnis aan die hand van drie verhale. Een verhaal handel oor slawerny, waar 'n slawevrou eerder haar kind doodmaak as om die kind in haar lot te laat deel, wat die kwessie van vergifnis ter sprake bring. Die tweede verhaal gaan oor die Joodse vervolging onder Naziïsme, waar 'n Jood nie 'n Nazi wat op sy sterfbed om vergifnis vra, kan vergewe nie. Laastens is daar die vraag na vergifnis in die groot werk van Dostojewski, naamlik “Die broers Kamarajow”. Hierdie verhaal handel oor die hantering van knegte, waar kinders voor hulle ouers deur honde verskeur word op bevel van 'n landheer in feodale Rusland. In al die bogenoemde narratiewe word uiterste vorme van onreg gepleeg, wat die soeklig baie fel op die kwessie van vergifnis laat skyn.

Beteken Christelike vergifnis dan dat daar nie boekgehou word van die kwaad nie? Wat is die verhouding tussen God, mens, skuldenaar, skuldige en benadeelde? Wat ondersoek verdien, is die stelling dat vergifnis altyd uit God is en alleen in Hom in Jesus Christus gevind kan word, maar dat dit terselfdertyd ook universeel nagestreef moet word.

Metodologies word die Skrif as uitgangspunt geneem. Die implikasies van vergifnis word deur middel van 'n eksegetiese en vergelykende studie van Skrifgedeeltes bepaal, en dan word dit ontleed in die lig van die ingewikkelde situasies waarin die mens hom soms bevind.

3. Vergifnis uit God

Wanneer ons deur die Bybel blaai, moet ons eerstens kyk na die groot waarheid dat God die Een is wat vergifnis uitspreek¹ (Schlatter, 1972:19-28). McDonald (1984:32) verduidelik: “Forgiveness is altogether a supernatural reality, which is found in the depths of God’s eternal being.”

1 Calvyn (s.a.:33-39 IV, 1, 23-29) toon op besonder helder wyse aan hoe groot die genade van God se vergifnis is en dat dit onherroeplik is. Hy voltrek nie sy oordeel oor mense en sluit hulle nie uit sy genade uit nie, selfs al sou hulle ernstig teenoor Hom sondig, byvoorbeeld die aartsvaders, wat selfs nie eens vanweë hulle groot sondes uitgesluit word nie en ook nie persone soos Dawid en Petrus nie. Calvyn (s.a.:37; IV,1,26) skryf: “Indien wij de Schriften geloven, die uitdrukkelijk uitroepen, dat eerst in Christus de genade des Heren en zijn liefde tot de mensen ten volle verschenen is, de rijkdom zijner barmhartigheid uitgestort is, en de verzoening Gods en der mensen vervuld (Tit.3:4; 2 Tim 1:9); laat ons dan niet aan twijfelen, dat de goedertierenheid van de hemelse Vader ons eerder rijkelijker toevloeit, dan dat ze afgesneden of afgekort zou zijn.” Hoe radikaal die vergifnis aan die kruis gekoppel word, word deur Berkouwer (1960:203) aangedui: “Wanneer het in het kruis van Jezus Christus niet gaat om 'blosze Vergebung', maar wél om 'sola misericordia' en als de toorn niet *vervangen* wordt door de liefde, dan zien we, dat dit kruis wordt opgenomen in de boodschap des heils en dat dit woord des kruises in de ganze wereld gepredikt wordt”.

3.1 Die Ou Testament en God se vergifnis

O’Kennedy en Olivier (1996:498) gee ’n moontlike definisie van vergifnis in die Ou Testament: “’n *Doelbewuste daad* van Goddelike genade teenoor die sondaar waarin God die rol van die sonde en/of sy gevolge vir die sondaar verander; óf ’n alternatiewe gesindheid van God teenoor die straf van die sonde óf teenoor die sondaar self.”

In die Ou Testament is daar talle gedeeltes waarin verwys word na die vergifnis wat van God kom. Die term *samek lamed Get (SLG)* kom uitsluitlik met God as subjek voor en word slegs met betrekking tot vergifnis gebruik. Dit kom vyftig keer voor in die Ou Testament (O’Kennedy & Olivier 1996:499).² Human (2005:116) wys daarop dat vergifnis in die Ou Testament altyd in die raam van God se groot verlossing gesien moet word. Deur berou word in die teenwoordigheid van die God wat vergewe gekom.

Die priester bewerkstellig/verkry versoening vir sonde en vergifnis word deur God uitgespreek, selfs vir ’n opsetlike sonde soos in Numeri 15:25 aangedui word. Dit geld ook vir ander sondes, deurdat God die offers van die priesters aanvaar (sien Levitikus 4:20, 26 en 5:10). Hartley (1992:63) wys daarop dat God die Een is wat die waarde van die offer bepaal en die vergifnis gee. Levitikus 6:7 sê dat die Here sal vergewe al is mense hoe skuldig voor Hom, en ook Levitikus 19:22 verduidelik dat die Here vergewe (vgl. Hartley, 1992:319). God is die gewer van versoening en vergifnis en die hele offerkultus het ten doel om versoening te bewerk (O’Kennedy & Olivier, 1996:501). Dit is ook baie duidelik dat versoening nie in die eerste plek verwerf word deur versoeningsrituele nie, maar dat dit van God kom (O’Kennedy & Olivier, 1996:503).

Die Here se vergifnis manifesteer in talle ander situasies waarin sy heiligheid nie weggevoel kan word nie, maar waarin sy vergifnis tog duidelik blyk. Die Here is die Een wat vergewe en daar word gepleit om die vergifnis van God in talle gedeeltes, soos 2 Kronieke 6:21 en verder waar Salomo bid dat daar vergifnis gegee sal word, mits die volk hulle voor God verootmoedig. Dit verkry liturgiese waarde wanneer die vergifnis deel van die optrede word (Dillard, 1987:52). Vergifnis as eienskap van die liefdevolle en genadige God kom in dié gebed en ook ander gebede na vore (O’Kennedy & Olivier 1996:505). Gebed vorm juis die konteks waarin die vergifnis van God plaasvind en waarin God se genade sigbaar word (O’Kennedy & Olivier, 1996:505). God se vergifnis word egter nie altyd aan bekering gekoppel nie, en dit is ook nie ’n direkte voorwaarde daarvoor nie (O’Kennedy & Olivier, 1996:503).

2 Vir ’n volledige beskrywing van die term en gebruik daarvan in die Ou Testament, sien O’Kennedy en Olivier (1996:499-501).

Psalm 25:18 wys ook op die uitwerking van gebed en die vergifnis wat van God kom op sondebelydenis, soos ook Psalm 32:1 en 5, Psalm 79:9, 86:5 en 103:2-3 (Allen, 1983:20). O’Kennedy en Olivier (1996:497) toon aan hoe die vergifnis van sonde juis in die gebedsliteratuur na vore kom. Psalm 51 is ’n klassieke voorbeeld van skulderkenning en die ontvangs van vergifnis. Human (2005:131) toon aan hoe berou, skuldbelydenis, herstel en versoening op mekaar volg.

Ook in Jesaja vind ons dat die Here sy genade en vergifnis verwoord (Jesaja 6:7) wanneer hy die profeet Jesaja sy sondes vergewe. Jesaja 33:24 bevestig dat daar nie meer siekte is nie omdat God die sonde vergewe. In Jesaja 38:17 spreek Hiskia sy diepe dankbaarheid uit teenoor God – die Een wat die sonde vergewe. Jesaja 43:25 bepaal dat God self sonde vergewe en Jesaja 55:7 verduidelik dat God die goddelose sal vergewe, indien hulle hul tot Hom bekeer en hulle sonde bely (Westermann, 1969:133).

Daar is egter ook ’n ander kant van die saak. Dit is naamlik dat God inderdaad dringend soek na mense wat hulle voor hom verootmoedig en wat reg doen sodat Hy die sonde kan vergewe, soos in Jeremia 5:17 verduidelik. Daar is egter ook aanduidings in die Ou Testament dat God die sonde soms nie vergewe nie, soos Eksodus 34:7 dit baie uitdruklik bepaal. God se heiligheid eis dat Hy die sonde nie altyd kan vergewe nie en die sonde van die volk teen hulle hou. Deut. 29:20 bevestig hierdie afleiding. 2 Konings 24:4 verduidelik dat onskuldige bloed vergiet is en dat die Here dit nie goedkeur nie. In Nehemia 4:5 word gevra dat God nie sal vergewe nie omdat die bouers beledig is en God se vergifnis nie roekeloos oor hulle uitgespreek kan word nie. Soos reeds genoem, beklemtoon Jesaja 55:7 dat die goddelose wat hom tot God bekeer, vergewe sal word. Die belofte van vergifnis in Jeremia 31:34, 33:8 en 36:3 is ook opvallend.

In Miga 7:8-20 blyk God se radikale vergifnis weereens. Kirkpatrick (1996:135) skryf daarvoor soos volg: “Die bevrydende karakter van die vergifnis kom tot sy reg waar die aaklige werklikheid van sonde en sondeskuld in die oë gekyk en erken word. Skuld wat nie erken word nie, maar onderdruk word, veroorsaak dat mense slawe bly. Dit berof verhoudings van alle vitaliteit ... Erkende skuld daarteenoor bevry en open nuwe moontlikhede wanneer dit lei tot die vergifnis wat God skenk.” Dat God egter vergewe en vergeet, geskied op grond van sy vrye genade alleen (Kirkpatrick, 1996:136).

3 Op grond van Ps. 51 skryf Tate (1990:30): “Genuine confession has two fundamental aspects. First, it must be directed to God, accepting the rightness of his judgement and his power to cleanse and forgive. Such confession presupposes full dependence on God and a gracious nature on his part ... Second, confession places on the sinner the necessity, often painful, of honest confrontation with his or her own sin (vv5-8).”

In Daniël 9:9 en 19 bid Daniël dat die Here die opstandigheid van die volk sal vergewe en hulle sondes sal wegneem. Die oproep is dat God op grond van sy groot genade die volk sal verlos (Porteous, 1979:139). En in Hosea 14:3 word gevra dat die Here vergifnis sal skenk as die sonde bely word, wat in teenstelling staan met Hosea 1:6, waar daar na Gomer se kind sonder ontferming/genade verwys word omdat daar nie vergifnis sal wees nie. Joël 3:21 bevestig egter dat God sal vergewe ook waar Hy nog nie vergewe het nie, en dat sy genade en barmhartigheid niks onmoontlik maak nie.

O’Kennedy en Olivier (1996:506) toon aan dat die tema van vergifnis soos ’n goue draad deur die hele Ou Testament loop: “Die Ou Testament getuig van ’n vergewensgesinde God en nie van ’n God wat sy volk wil vernietig nie. Selfs die gedeeltes wat oor die oordeel van God handel, staan nie teenoor die vergifnis nie.”

3.2 Jesus en vergifnis

In die Nuwe Testament is dit baie duidelik dat die vergifnis van God in Jesus Christus gevind word. Van Oyen Witvliet (2001:213) stel dit soos volg: “Forgiveness is at the centre of the gospel message and shapes Christian identity.” Jesus is die Een wat self die beslissing van God ontvang het om sonde te vergewe. In Mattheus 2:5 en 6 vergewe Jesus byvoorbeeld die verlamde man se sonde. Ook in ander gedeeltes waar die verhaal van die verlamde man genoem word, soos in Markus 2:5,7, 9 en 10, Mattheus 9:1-8 en Lukas 5:17-26, word bevestig dat Jesus nou die persoon is deur wie die vergifnis van sonde kom. Waar dit in die Ou Testament JAWEH, die Here, is wat sonde vergewe, is dit in die Nuwe Testament nou Jesus wat die sonde vergewe. Nolland (1989:238) wys daarop dat Jesus deur sy vergifnis die Fariseërs uitdaag en daarmee sy gesag bevestig. Dat God die vergifnis moontlik maak, is duidelik wanneer die vader die verlore seun terugontvang (vgl. Clark-King, 2007:239).⁴ Jesus se gelykenis skep moontlikhede van vergifnis en versoening.⁵ Die sonde-vergifnis kan in Jesus Christus gevind word, en die rede hiervoor is omdat Hy sy lewe prysgegee het. In die Bergpredikasie word weerwraak juis afgewys en vergifnis as weg aangedui (Hagner, 1993:132).

Worthington *et al.* (2006:33) is van mening dat Jesus se leer oor vergifnis Goddelike vergifnis met die vergifnis wat onder mense voorkom, verbind.

4 Nolland (1993:789) skryf in verband met die verlore seun: “The parable itself helps us to see that in the ministry of Jesus, sinners, who in their need draw near, are finding the free and generous love of the heavenly Father.”

5 Clark-King (2007:239) kom tot die volgende gevolgtrekking: “For God gives us something the human father in the story cannot – grace to be able to participate in this forgiving life-giving, to break the vicious circle of self-indulgence, self-righteousness and revenge.”

Laasgenoemde soort vergifnis is volgens hulle eensydig en nie afhanklik van die oortreder se skulderkenning of restitusie nie. Goddelike vergifnis word met die mens se berou verbind, maar nie interpersoonlike vergifnis nie. Die skrywers kom dus tot die volgende gevolgtrekking (2006:33): “God makes it simple. We are to forgive as soon as possible, with a pure heart, altruistically, as God forgives people, and without waiting for repentance.”

Nêrens word dit meer onomwonde gestel as in Romeine 3 nie, waar alle twyfel uit die weg geruim word dat Jesus die Een is wat sonde vergewe en heil en verlossing vir mense bring (Romeine 3:25-26), en dat God se vergifnis voortspruit uit die versoening wat in Christus gekom het. Dunn (1988:183) vat dit soos volg saam: “(1) The answer to the plight of all humankind ‘under sin’ has been given by God in the provision of Christ as a ransom and expiatory sacrifice. (2) This saving act of God is in complete continuity with and fulfilment of his covenanted promises to Israel. (3) Participation in or benefit from this righteousness of God comes through faith – trust that Christ’s ransom and expiatory sacrifice has been effective, and trust in Jesus himself and since all alike have the same need of God’s righteousness, so it comes to all alike in the same way – through faith.” Efesiërs 1:7 en Kolossense 1:14 bevestig dit verder. Kolossense 2:13 fokus daarop dat God in Christus vergewe en Heb. 10:18 stel dit onomwonde dat geen offer meer nodig is nie – die sonde is in Christus vergewe. Hierdie vergifnis van sonde kom deur die belydenis van die sonde voor Jesus Christus (1 Johannes 1:9). As ons ons sonde bely, kan ons maar weet: God is getrou en regverdig en Hy sal ons ons sondes vergewe.

Volgens die Nuwe Testament vind die sondevergifnis plaas wanneer Jesus Christus sy bloed stort en hierdie sondevergifnis toegesê word aan mense deur die genade van God. In die Ou Testament is dit God wat die sonde vergewe; in die Nuwe Testament is dit Jesus Christus self wat die sonde kan vergewe, wil vergewe en dan ook vergewe deur sy kruisdood⁶.

In die Nuwe Testament is daar egter gedeeltes wat daarop dui dat vergifnis nie noodwendig aan almal toegesê word nie. Die bekende verhaal van Annanias en Safira in Handeling 5 beskryf so ’n geval. Die bogenoemde twee word met die dood getref wanneer hulle oortree en in hulle spesifieke omstandighede is daar nie radikale vergifnis nie. Die verwysings na die sonde teen die Heilige Gees, waarvoor daar nie vergifnis is nie, beklem-

6 Jonker (1989:163) toon aan hoedat die vrye guns van God juis in die volledige vergifnis na vore kom. Hy verwys onder andere na Barth se benadering jeens die guns van God in Christus, wat dui op die oorvloed van die genade en liefde van God en die onberekenbare goedheid van God.

toon ook dat vergifnis nie altyd voorkom nie (Lukas 12:10 en ook Matteus 12:31 en 32).

4. Onderlinge vergifnis

Die tweede kwessie het betrekking op die onderlinge verhoudinge tussen mense: waar mense teenoor mekaar sondig, waar mense verontreg is of waar hulle ernstige kwaad aangedoen is.

Van der Merwe (2004:100) gee die volgende definisie van onderlinge vergifnis: “Vergifnis is die Godgegewe intra-individuele en pro-sosiale verandering, wat geleë is binne ’n spesifieke interpersoonlike en empatiese konteks, teenoor ’n vermeende oortreder wat meebring dat die misdaad nie meer toegereken word nie en ’n alternatiewe verloop van reg, wat gebore word uit God se genade en onvoorwaardelike liefde en deur gebed toegeëien word, in werking tree.”

Hoe moet ons oor vergifnis in hierdie verband dink? Dink byvoorbeeld aan die klassieke gedeelte in Genesis 45 in die Ou Testament waar Josef sy broers vergewe. Josef se broers het hom ’n oneindige onreg aangedoen, maar nadat hy hulle eintlik voor ’n toets gestel het, vergewe hy hulle.

Schenker (1981:38-40) verwys na die tienvoudige implikasies van die Josefgeskiedenis.

- Die onreg teen Josef versteur die lewensruimte.
- God herstel Josef.
- Die vergifnis volg alleen op die erkenning van skuld.
- Die ommekeer is radikaal.
- Twee aspekte word belig: nuwe insig in die onreg en bereidheid om skuld te dra.
- Dit word ’n model van versoening.
- Die gesindheid tot vergifnis wek die skulderkenten en vergifnis op.
- Die verandering in gesindheid is noodsaaklik vir die voortgang van vergifnis.
- Straf val weg in die hele Josefsgekiedenis.
- Oordeel en straf bly uit, maar wat wel voorkom, is ’n radikale gesindheidsverandering by Josef se broers.

Josef hou nie die sonde teen hulle nie, maar hy skeld hulle vry en neem hulle weer in sy huishouding op. Sy liefde vir hulle is te sterk vir die oordeel en die weerhouding van vergifnis. Ook in die besondere gedeelte waar Salomo voorbedding doen vir die volk is die implikasie dat die vergifnis van God en die vergifnis van mense aanmeakaargeskakel sal word (2 Kron. 6:21 e.v.). Salomo bid dat daar vir die volk vergifnis sal wees en daardie vergifnis ook betekenis sal hê vir die hele volk. In die Ou Testament is daar min aanduidings van dit wat sal gebeur indien iemand die volk kwaad aandoen en die volk dan om vergifnis vra. Jes. 19 noem wel dat God in so ’n geval sal ingryp en sy universele heil sal skenk – ook aan Egipte en Assirië. Die Egiptenare is juis die volk wat die Israëliete soveel kwaad aangedoen het voordat hulle uit Egipte kon trek. God se

genade sal ook aan hulle geskenk word. Hulle sal 'n altaar vir die Here bou, en hulle voor die Here verootmoedig. God kan wel ingryp en vergifnis vir andere bring.

In die Nuwe Testament is daar baie belangrike gedeeltes wat oor vergifnis handel, soos bv. in die Onse Vader-gebed. Matt. 6:12 laat geen twyfel nie dat ons in die Onse Vader moet bid dat die Here ons ons skulde sal vergewe, soos ons ook ons skuldenaars vergewe. Geen voorwaarde word gestel nie. In die Grieks word dit so geformuleer: Here vergewe ons ons skulde soos ons ons skuldenaars vergewe *het*. Daar word dus verwys na 'n saak wat reeds afgehandel is. In Matt. 6:14 en 15 word dit verder gevoer: die Here sê dat ons moet vergewe soos wat Hy ons vergewe het en ook andere vergewe. Hong (1984:103 e.v.) is van mening dat dit beide genade én 'n taak is om te vergewe en dat die een nie van die ander geskei kan word nie. Dit word verder gevoer wanneer die Onse Vader-gebed in Lukas 11 vers 4 herhaal word, en daar gevra word vir vergifnis. ⁷Die gedagte van radikale vergifnis is dus ingebed in die Nuwe Testament.

'n Verdere belangrike aspek hou verband met die dissipels wat die Here vra hoeveel keer hulle hul naaste moet vergewe; die Here se antwoord is sewentig maal sewe (Lukas 17:4 en 3, Matt. 18:21, 35 en 18:15 e.v.). Hierdie gedeeltes aksentueer die klem wat Jesus plaas op die groot saak van vergifnis, dat vergifnis radikaal en volkome moet wees, en dat vergifnis dan sewentig maal sewe keer (die volmaakte getal) uitgespreek moet word. Skuld mag dan nie teen 'n persoon gehou word nie.

Buckley (1991:84) bevestig dit: “Similarly ought humans to forgive their fellow sinners their debts and their trespasses against one another. In keeping with the new covenant of forgiveness and reconciliation which Jesus inaugurated, a new race of men and women should arise unlike the old; unlike the publicans and tax collectors who love only those who love them (Mt 5:46) and unlike the pagans who salute only their brethren (Mt

⁷ Van der Schaaf en Dreyer (2004b:1364) is van mening dat die eis om vergifnis waarvan daar in Matt 6:14-15 en in die gelykenis in Matt.18 sprake is, nie op slagoffers of gemarginaliseerdes soos vroue wat mishandel word dui nie, maar op die dissipels van Jesus binne hulle besondere roeping. Hierdie pogings om die eis van vergifnis weg te redeneer, is nie houdbaar nie, alhoewel dit nie beteken dat daar van mishandelde vroue verwag word om hulle mishandeling gelate te aanvaar nie. Worthington *et al.* (2006:40) is egter van mening dat die Christen altyd en sonder enige eis van restitusie of berou moet vergewe; altruïsties en onvoorwaardelik. Hulle is van mening dat dit juis genesend inwerk. Dat vergifnis 'n volledige eis is, kan nie ontken word nie; die wyse en implikasies word egter nie so duidelik uitgespel soos Worthington *et al.* meen nie. Van Oyen Witvliet (2001:220 e.v.) maak 'n saak daarvoor uit dat daar bewyse bestaan dat vergifnis tot geestelike en fisiese gesondheid lei. Dit is egter uiters moeilik om te bepaal of vergifnis wel waarneembaar in bepaalde gevalle voorkom (bv., volgens watter maatstaf?) en of dit tot gevolg het dat beter gesondheid geniet word.

5:47). The new people of God will show forbearance even to their enemies. Thus will they imitate the generous love of the Father who is in heaven.”

Aan die kruis bid Jesus dan in Lukas 23:34: “Vader vergeef hulle want hulle weet nie wat hulle doen nie.” Ook vanuit sy bediening word die vergifnis finaal oor andere uitgespreek.

5. Onreg en vergifnis

Die groot vraag is hoe oënskynlik onvergeeflike onreg gehanteer moet word. Het jy as verontregte persoon die reg om restitusie te eis en te bepaal op watter wyse hierdie restitusie moet plaasvind? In die lig van die getuienis van die Skrif kan daar sonder omhaal van woorde gekonstateer word dat vergifnis onvoorwaardelik deur die Christen uitgespreek moet word. Hoekom word dit so sterk gestel? Vanweë die werking van die menslike kondisie in onreg, vanweë die menslike bestaan in sonde, vanweë die feit dat almal deel in dié sonde, vanweë die feit dat almal verantwoordelik is daarvoor, vanweë ons gemeenskaplike skuld aan die onheil in die wêreld.⁸

In hierdie verband verwys Müller-Fahrenheitz (2000:617) na die vraag of die kollektiewe aanvaarding van onreg en die belydenis daarvan eers daarna tot versoening lei. Volgens die skrywer is dit nodig dat skuld openbaar word, maar dat almal se skuld ook erken word. Die Stuttgart-skuldverklaring in 1945 het tot skulderkenning gelei en is ook aanvaar. Hy voel dat dit belangrik is om die saak ekumenies te benader. Die openbaarmaking van die onreg moet plaasvind. Müller-Fahrenheitz (2000:617) vat dit soos volg saam: “When St Paul says that there is no one who is righteous, no, not one’ (Rm 3:10), he is offering the basis for a new realism that helps us affirm our common humanity and to overcome evil.”

Die onreg word nie meteens weggeneem nie, maar herstel vind plaas. Restitusie is ’n saak onder mense vir mense. Mense moet tot die besef kom dat, hoewel almal deel in die sonde as kondisie, daar tog bepaalde

8 Van der Schaaf en Dreyer (2004:1146) wys daarop dat die saak soms uiters problematies is, byvoorbeeld wanneer daar van die seksueel misbruikte vrou verwag word om te vergewe. Dikwels is sy juis nie daartoe in staat nie en word haar situasie nie goed begryp of erken nie. In hulle artikel word die situasie van die vrou geskets, sowel as die moontlike wyse waarop sy binne haar omstandighede hanteer moet word. Die outeur is egter van mening dat hulle ’n verkeerde verstaan van vergifnis gebruik en dat die saak van vergifnis anders hanteer moet word as wat hulle dit doen. Dreyer (2005:31) wil die klem op geregtigheid wat moet geskied plaas, en nie op vergifnis nie. Vergifnis moet egter altyd saam met geregtigheid beskou word en sluit mekaar nie uit nie. Van der Merwe (2004:148 e.v.) toon aan dat vergifnis terapeutiese waarde het, maar dat dit ook met selfvergifnis moet saamgaan.

momente kan wees waar sommiges skuldig is aan die pleeg van 'n groter onreg as andere.⁹ Die onreg word nie weggeneem nie, die onreg word nie volledig vernietig nie, maar daar word herstel gebring, daar word weggekyk van die onreg, sodat daar weer voortgegaan kan word in die gemeenskap.¹⁰ In die Christelike sin behels dit egter meer as net die wegkyk van die onreg. Hoe moet die Jode¹¹ ná die Tweede Wêreldoorlog teenoor 'n gemeenskap staan wat hierdie vreeslike onreg aan hulle gedoen het? Hoe moet Afrikaners teenoor die verskriklike moorde op vroue en kinders in die Anglo Boereoorlog staan? Hoe moet baie swart mense wat onder apartheid gely het, voel?

Ten eerste moet die totale sondigheid van almal erken word. Ten tweede kan die sonde slegs vergewe word op grond van die beginsel dat, aangesien Christus ons eerste vergewe het, ons daarom almal moet vergewe.

6. Sonde en vergifnis

Sonde en vergifnis is 'n uiters belangrike saak. As ons vergifnis in Christus verkry, besef ons ons eie kondisie in sonde en begryp ons dat ons nie vanuit die kondisie van sonde andere kan veroordeel nie. Ons verstaan dat ons mekaar juis in hierdie bestaan voor God om vergifnis moet vra en ons sonde moet bely. Die belydenis van sonde teenoor mekaar maak dit

-
- 9 Derrida het as Jood in Noord-Afrika onder Franse beheer ook die hele saak bespreek van hoedat daar oor vergifnis teen die agtergrond van die vernietigende vervolging van die Jode gedink moet word. Hy wil nie vergifnis beskou as iets wat net radikaal en volkome uitgespreek word, waarin daar geen verantwoordelikheid is nie, maar hy meen dat die konsep van die pardon mens eintlik laat wegkyk van die onreg. Daarom verkies hy eerder om van rekonsiliatie te praat as volledige pardon. Daar is egter 'n verskil tussen voorwaardelike vergifnis, soos hy meen by die Abrahamitiese godsdiens te voorkom (bv. waar Jesus vergifnis eis), en radikale onvoorwaardelike vergifnis van die onvergeeflike (bv. Jode-uitwissing in WO11). Derrida wil vergifnis juis nie goedkoop maak nie en wil daarom vergifnis tot die onvergeeflike beperk (Vgl. Bernstein, 2006:395 e.v.).
- 10 Ten opsigte van die Waarheids- en Versoeningskommissie (WVK) antwoord Derrida in 'n onderhoud met James Sey (1999:55) "This interests me, this relationship between pure forgiveness and having to confess. I challenge this idea that forgiveness has to be conditioned by such confession. You can speak of forgiveness in two ways: the traditional one, where one asks for forgiveness in some ritualized way, where one repents; and where forgiveness is given without such. Here reconciliation might be offered without the condition of repentance."
- 11 Meiring (2004:562) verwys na die voorlegging van Jode voor die WVK en die wyse waarop hulle hul rol gedurende apartheid en daarna verwoord het, asook die vergelyking van verskil van apartheid met die vervolging van die Jode. Vergifnis word egter wel verstaan as die herstel van verhoudinge: "For reconciliation to happen, people have to face each other. The offended party must be willing to offer forgiveness. Forgiveness does not mean that we accept or accommodate the evil that has been perpetrated. Rather, without in any way condoning the act, forgiveness is the ability to let go of the resentment towards the person responsible."

juis moontlik om God om vergifnis te smeek sodat ons sondes vergewe kan word.¹² Sou 'n mens dan wel restitusie kon eis as jy meen dat daar teenoor jou oortree is? In die lig van die Bybel se verstaan van die sondige kondisie is dit nie moontlik vir een mens om restitusie te eis nie. Onder bepaalde omstandighede kan mense egter byeenkom, en saam oor die kwessie van restitusie besin en erken dat daar teenoor 'n medemens oortree is, en om daardie rede 'n bepaalde vorm van restitusie voorstaan en deurgee.

Dit beteken nie dat daar nie iets soos onreg bestaan nie; dit beteken ook nie dat onreg nie raakgesien moet word nie. Dit beteken egter wel dat 'n mens nooit vanuit jou eie kondisie onreg sou kon beskryf as komende van een kant alleen nie. Onreg is altyd 'n inherente deel van die menslike bestaan, soos duidelik blyk uit die gevolge van oorlog waar daar altyd ten minste twee deelnemers is. Wat die toekoms van die mens betref, sou mens moet sê dat ware vergifnis eintlik net vir die ware Christen moontlik is, omdat die Christen in Jesus Christus deur sy kruisdood vryspraak verkry het. En omdat hy daardie vryspraak bekom het, kan hy/sy ook vergewe, onvoorwaardelik vergewe, kan hy/sy sê: ek vergewe my skuldenaars soos wat die Here my vergewe het. Van der Merwe (2004:42 e.v.) plaas vergifnis binne die raam van die verbond en gee daaraan 'n eiesoortige waarde. Die verbond met God maak verhoudinge moontlik en vanuit die verbondsverhouding kan vergifnis ook gestalte verkry.

Vanuit God se algemene genade is dit egter moontlik dat die ongelowige wel in staat is om opreg te vergewe, selfs tot beskaming van Christene.¹³ Hierdie vergifnis is nie moontlik vanuit die menslike kondisie nie, maar alleen vanuit die werking van die Heilige Gees wat hierdie versoening bring.

Jones (1995:301) verduidelik aangrypend: “As in the vigil, then, all people ought to be ever mindful of those forces that conspire in the production of sin and evil and death. At the same time, however, we ought – as forgiven and forgiving people – to be searching for, praying for, living for, and celebrating signs of God bringing about new life, signs of Easter, anywhere they can be found. We ought to cultivate communities of the Spirit whose holiness is manifest in practices of forgiveness and reconciliation. In so doing we ought to attend to the politics of memory, a politics that enables us to confront the past without being bound by it or condemned to repeat it.”

-
12. Van Oyen Witvliet (2001:213) is van mening dat alle mense kan vergewe op grond van die feit dat almal na die beeld van God geskape is. Mense het dus volgens haar die kapasiteit om te vergewe, maar daar bestaan ook die noodsaaklikheid om dit te doen vanweë die sondeval en dus die gebroke verhouding met God en met ander mense.
 13. Hoe verskillend religieuse tradisies vergifnis beskou, word deur Fortune en Marshall (2002:2e.v.) aangetoon.

7. Slot

Vergifnis kan alleen verstaan word vanuit die perspektief van God wat vergewe. Vanuit die Goddelike moontlikheid van vergifnis kan vergifnis ook teenoor mense uitgespreek word. Vergifnis moet ook altyd vanuit die sonde voor God verstaan word. Dit beteken egter nie dat alle daad van onreg op dieselfde vlak lê nie en dat uiterste vergifnis vir die onnoemlike onreg juis meerdere genade vra nie. Alleen die genesende vergifnis in Jesus Christus kan volledige vergifnis moontlik maak.

Bibliografie

- ALLEN, L.C. 1983. *Psalms 101-150*. WBC 21. Waco, Texas: Word Books.
- BERKOUWER, G.C. 1960. *De zonde 11. Wezen en verbreiding der zonde*. Dogmatische studien. Kampen: Kok.
- BERNSTEIN, R.J. 2006. Derrida: The aporia of forgiveness. *Constellations*, 13(3):395-406.
- BUCKLEY, T.W. 1991. *Seventy times seven: Sin, judgment, and forgiveness in Matthew*. Collegeville, Minnesota: The liturgical Press.
- CALVYN, s.a. *Johannes Calvin: Institutie*. Deel 3. Vert. deur Dr Sizoo, A. 7de druk. Delft: Meinema.
- CLARK-KING, E. 2007. The prodigal son (Luke 15:11-32). *Expository times*, 118(5):238-239.
- DERRIDA, J. 2001. *On cosmopolitanism and forgiveness*. Transl. by Dooley, M. & Huhes, M. London: Routledge. Review: Sara Guyer, MLN 116.5 (2001) 1115-1118.
- DILLARD, R.B. 1987. *2 Chronicles*. WBC 15. Waco, Texas: Word Books.
- DREYER, Y. 2005. Vergewe en vergeet: 'n Pastorale perspektief. *Verbum et Ecclesia*, 26(1): 16-34.
- FORTUNE, M.M. & MARSHALL, J. (Eds.). 2002. *Forgiveness and abuse: Jewish and Christian reflections*. New York: Haworth.
- HARTLEY, J.E. 1992. *Leviticus*. WBC 4. Dallas, Texas: Word Books.
- HONG, E. 1984. *Forgiveness is a work as well as a grace*. Minneapolis: Augsburg.
- HUMAN, D.J. 2005. God accepts a broken spirit and a contrite heart – Thoughts on penitence, forgiveness and reconciliation in Psalm 51. *Verbum et ecclesia*, 26(1):114-132.
- JONES, L.G. 1995. *Embodying forgiveness: A theological analysis*. Grand Rapids, Mi.: Eerdmans.
- KIRKPATRICK, J.D. 1996. Vergewe en vergeet – Miga 7:18-20. *Praktiese teologie in Suid-Afrika 11(2)*: 133-139.
- JONKER, W.D. 1989. *Uit vrye guns alleen*. Wegwysers in die Dogmatiek 6. Pretoria: NG Kerkboekhandel.
- MCDONALD, H.D. 1984. *Forgiveness and atonement*. Grand Rapids, Mi.: Baker.
- MEIRING, P.G.J. 2004. Truth and reconciliation in South Africa: Jewish voices and perspectives. *Verbum et ecclesia*, 25(2):546-567.
- MÜLLER-FAHRENHOLTZ, G. 2000. Healing the wounds of the nation: towards a common mission of the churches. *Hervormde teologiese studies*, 56(2,3): 608-622.
- NOLLAND, J. 1989. *Luke 1-9:20*. WBC 35A. Dallas, Texas: Word Books.
- NOLLAND, J. 1993. *Luke 9:21-18:34*. WBC 35B. Dallas, Texas: Word Books.
- O'KENNEDY, D.F.O. & OLIVIER, J.P.J. 1996. Die konsep vergifnis in die Ou Testament. *Ned. Geref. teologiese tydskrif*, 37(4):496-508.
- PORTEOUS, N. 1979. *Daniel*. Old Testament Library. London: SCM.
- SCHENKER, A. 1981. *Versöhnung und Sühne: Wege gewaltfreier Konfliktlösung im Alten Testament mit einem Ausblick auf das Neue Testament*. (Biblische Beiträge 15). Freiburg, Schweiz: Schweizerisches Katholisches Bibelwerk.

- SCHLATTER, A. 1972. *Vergebung und Versöhnung*. Calwer Hefte 120. Stuttgart: Calwer.
- SEY, J. & DERRIDA, J. 1999. Making the impossible possible. *Scrutiny* 2, 4(2):54-56.
- TATE, M.E. 1990. *Psalms 51-100*. WBC 20. Dallas, Texas: Word Books.
- VAN DER MERWE, C.L. 2004. 'n Ondersoek na die pastoraal-terapeutiese interaksie tussen vergifnis, selfvergifnis en spiritualiteit. Ongepubliseerde D.Th.-proefskrif, Universiteit van die Vrystaat, Bloemfontein, UV.
- VAN DER SCHAAF, T. & DREYER, Y. 2004. Ontferming “beyond” vergeving als weg naar heling en heelheid: een theoretisch model voor narratief pastoraat. *Hervormde teologiese studies*, 60(3): 1127-1148.
- VAN DER SCHAAF, VAN T. & DREYER, Y. 2004b. Ontferming “beyond” vergeving als weg naar heling en heelheid: “Reframing” als narratief-pastorale bemachtiging. *Hervormde teologiese studies*, 60(4): 1355-1372.
- VAN OYEN WITVLIET, C. 2001. Forgiveness and health: Review and reflection on a matter of faith, feelings and physiology. *Journal of psychology and theology*, 29(3):212-224.
- WESTERMANN, C. 1969. *Isaiah 40-66*. Transl. by Stalker, D.M.G. Old Testament Library. London: SCM.
- WORTHINGTON, E.L. (JR.), SHARP, C.B. & LERNER, A.J. 2006. Interpersonal forgiveness as an example of loving one's enemies. *Journal of psychology and theology*, 34(1):32-42.